

SUSRETI PEDAGOGA

Nacionalni naučni skup

Filozofski fakultet u Beogradu
29. i 30. septembar 2017.

VasPITANJE danas

Zbornik radova

1838

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18-20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Urednici

dr Milan Stančić
dr Aleksandar Tadić
dr Tamara Nikolić Maksić

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Šefika Alibabić
Prof. dr Radovan Antonijević
Doc. dr Biljana Bodroški Spariosu
Prof. dr Miomir Despotović
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Emina Hebib
Doc. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Branka Knežić
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Luković
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin

Doc. dr Zorica Milošević
Doc. dr Jovan Miljković
Doc. dr Lidija Miškeljin
Prof. dr Kristinka Ovesni
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Prof. dr Aleksandra Pejatović
Prof. dr Lidija Radulović
Prof. dr Vera Spasenović
Doc. dr Zorica Šaljić
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Nataša Vujisić Živkov

Tehnički urednici

dr Milan Stančić
dr Aleksandar Tadić
dr Tamara Nikolić Maksić

Prelom i dizajn korica

Aleksa Eremija

ISBN 978-86-80712-09-3

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „VasPITANJE danas“. Cilj naučnog skupa je da se kritički preispitaju aktuelna pitanja, dileme i problemi i da se razmene najnovija naučna saznanja o vaspitanju.

Programski odbor skupa

dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Snežana Medić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Šefika Alibabić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Vera Spasenović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Emina Hebib, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Jelena Vranješević, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Milan Stančić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Ivana Luković, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Nataša Stojanović, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije
dr Miroslav Pavlović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

dr Ivana Luković, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
MA Nevena Mitranić, doktorand Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu
MA Dragana Purešević, doktorand Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu
MA Maša Avramović, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
MA Mirjana Senić Ružić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
MA Nataša Nikolić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
MA Bojana Stojanović, sekretar Pedagoškog društva Srbije
MA Jelena Jovanović, Pedagoško društvo Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Slovenka Simić, Pedagoško društvo Srbije
Dragana Spasojević, Pedagoško društvo Srbije
Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije
Slavica Ilić, Pedagoško društvo Srbije
Klub studenata pedagogije, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Napomena. Naučni skup je realizovan u okviru projekta Instituta za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu „Modeli procenjivanja i strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja u Srbiji“ (br. 179060, 2011-2017) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Razvojnog plana Pedagoškog društva Srbije.

Sadržaj

Uvodna saopštenja	1
Nikola Potkonjak: NEDOPUSTIVA I NEPRIHVATLJIVA JEDNOSTRANOST STRATEGIJE RAZVOJA OBRAZOVANJA U SRBIJI DO 2020. GODINE	2
Emina Hebib, Vera Spasenović i Zorica Šaljić: FUNKCIJA(E) ŠKOLE: VASPITANJE I/ILI OBRAZOVANJE.....	10
Aleksandar Tadić i Biljana Bodroški Spariosu: VASPITANJE KAO ODGOVOR NA IZAZOVE SAVREMENOG DOBA.....	19
Lidija Miškeljin: U KAKVO VASPITANJE VERUJEMO.....	26
Vaspitni potencijali sistema obrazovanja i vaspitanja	32
Dragana Pavlović Breneselović: ČIME VRTIĆ VASPITAVA: SEGREGACIJA NASPRAM PARTICIPACIJE	33
Isidor Graorac: VASPITANJE (I SVAKODNEVNI ŽIVOT) DANAS	40
Lidija Radulović: VASPITANJE U KONTEKSTU – DVE SLIKE	44
Sandra Backović i Ljiljana Dragutinović: O LIČNOM STAVU I ZAJEDNIČKIM VREDNOSTIMA U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU	50
Nevenka Kraguljac i Ljiljana Sapundžić: ULOGA ŠKOLE U PODIZANJU VASPITNE FUNKCIJE PORODICE.....	56
Nataša Matović: ZASTUPLJENOST RAZLIČITIH VRSTA ISTRAŽIVANJA U PEDAGOGIJI	60
Aleksandra Pejatović: VASPITANJE U KONTEKSTU UČENJA U ODRASLOM DOBU	66
Danica Vasiljević-Prodanović: VASPITANJE I OBRAZOVANJE MALOLETNIH PRESTUPNIKA U ZAVODSKIM USLOVIMA.....	71
Gorica Lukić: NASTAVA EKOLOŠKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI.....	77
Ostvarivanje vaspitne funkcije kroz participaciju	82
Radovan Antonijević: MOGUĆNOSTI UNAPREĐENJA INTELEKTUALNOG VASPITANJA U ŠKOLSKOM KONTEKSTU KROZ PROBLEMSKU NASTAVU.....	83
Maša Avramović: PITANJA DEČJE PARTICIPACIJE U PRAKSI VRTIĆA.....	88
Vanja Jovanović: PARTICIPACIJA DECE U UČENJU ENGLESKOG JEZIKA U PREDŠKOLSKOM UZRASTU: IZMEĐU DOGME I POST-ISTINE.....	94
Marina Ocokoljić: SOCIOMETRIJSKI STATUS UČENIKA SA TEŠKOĆAMA U POČETNOM ČITANJU I PISANJU U MLAĐIM RAZREDIMA	100
Marija Bulatović i Milan Stančić: KO-REGULISANO UČENJE I PROMENE ODNOSA U UČIONICI: PRIMER JEDNOG PROGRAMA	105
Dragana Purešević: DIJALOG KAO (VAS)PITANJE DANAS	111
Gordana Đorđević i Tatjana Ristivojević: VAS-PITANJE U ZAJEDNICI KOJA UČI	117
Zorica Milošević: PRILOG RAZUMEVANJU VASPITNE STVARNOSTI PORODICE SA ADOLESCENTOM	121

Irena Stojković, Zagorka Markov i Marija Jelić: KORELATI OPAŽANJA SARADNJE IZMEĐU RODITELJA I VASPITAČA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA.....	127
Sanja Pucarević: PARTICIPACIJA RODITELJA U JAVNOM OBRAZOVANJU KROZ KONSULTATIVNE FOKUS GRUPE	133
Slavica Delibašić: ULOGA PEDAGOGA U UNAPREĐIVANJU SARADNJE SA PORODICOM U VRTIĆU	138
Jelena Bogojević: PROFESIONALNA ORIJENTACIJA U OSNOVNOJ ŠKOLI: PRIMER PROGRAMA	145
Ljiljana Grujić: VASPITANJE I SLOBODNO VREME UČENIKA IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE....	150
Nevena Živković: VANNASTAVNE AKTIVNOSTI SREDNJOŠKOLACA: PRIMER SEKCIJE CRVENOG KRSTA.....	155
Nataša Duhanaj i Milica Vasiljević Blagojević: AKTIVNOSTI SLOBODNOG VREMENA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE	161
Svetlana Spasić i Dragan Grujić: UNAPREĐIVANJE KOMPETENCIJA NASTAVNIKA U OBLASTI ZAŠTITE UČENIKA OD NASILJA, ZLOSTAVLJANJA I ZANEMARIVANJA.....	168
Kultura i vaspitanje	173
Živka Krnjaja: VASPITANJE IGROM I UMETNOŠĆU: KAKO OD KRASTAVCA NAPRAVITI SUNČEVU SVETLOST.....	174
Nevena Mitranić: POVRATAK U BUDUĆNOST – AKTUELNOST IDEJA VIĆENTIJA RAKIĆA O VASPITANJU IGROM I UMETNOŠĆU	179
Simka Vukojević: OBRAZOVNA ULOGA MUZEJA	185
Hajdana Glomazić: VASPITNE MOGUĆNOSTI MASOVNIH MEDIJA	190
Ljiljana Stankov: PRIMENA IKT U VASPITNO-OBRAZOVNOM RADU: IZAZOVI ZA VASPITAČE	195
Milijana Lazarević i Marija Malović: INSTITUCIONALIZACIJA DETINJSTVA U SAVREMENOM DRUŠTVENOM KONTEKSTU	200
Katarina Glomazić: PERCEPCIJA MLADIH O ULOZI RODITELJA NA SOCIJALNIM MREŽAMA: KONTROLA ILI RODITELJSTVO	205
Indeks ključnih reči u saopštenjima	210

U KAKVO VASPITANJE VERUJEMO

Lidija D. Miškeljin¹¹
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

Načini razmišljanja o detetu, uverenja, težnje i očekivanja odraslih, bilo da je reč o roditeljima, praktičarima, teoretičarima ili kreatorima politike, stapaju se sa institucionalizovanim praksama (dečji vrtići) i utiču na način na koji će deca učestvovati u oblikovanju sopstvenog detinjstva i prakse vaspitanja i obrazovanja. Koristeći metaforu ogledala – odraza i konstrukcije o slici koju vidimo, ili želimo da vidimo – u radu smo probali da prikažemo kako praksa vaspitanja i obrazovanja i iz nje (pro)izvedeni vaspitni postupci zavise od poimanja deteta i detinjstva. Imajući u vidu da slika u “ogledalu” nije samo puki odraz, već uključuje i refleksiju i ličnu konstrukciju, opredelili smo se da kroz metaforu ogledala u kojima se reflektuju slike o detetu razmatramo pitanje u kakvo vaspitanje verujemo.

Ključne reči: dete, detinjstvo, praksa vaspitanja.

Vaspitanje kao proces koji zahvata životni kontekst deteta predstavlja integrisanu mrežu različitih uticaja i oblik složene društvene prakse u kulturno-istorijskom kontekstu. Prakse vaspitanja u kojima učestvujemo nisu vrednosno neutralne, grade se kroz odnose i delanje i ugrađuju u sve aspekte života deteta. Kako vaspitanje prožima kontekst, subjekte, društvo, kulturu, ali i predstavlja njihov odraz, vaspitanje se može razumeti i kao dejstvovanje (Marjanović, 1987) – oblikuje se slikom o detetu, ali i oblikuje sliku deteta. Koristeći metaforu ogledala – odraza i konstrukcije o slici koju vidimo, ili želimo da vidimo – u radu smo probali da prikažemo kako se praksa vaspitanja i obrazovanja oblikuje predstavama koje odrasli imaju o detetu i detinjstvu.

Ogledalce, ogledalce...

Metafora ogledala nije nova i često se koristi da prikaže načine razumevanja teorijskih koncepcija, ideološke temelje vaspitanja, odražavajući tako naša znanja, očekivanja, shvatanja o detetu, detinjstvu, vaspitanju, obrazovanju i učenju. Kroz metaforu ogledala možemo da razmatramo kako se prelama i konstruiše društvena praksa vaspitanja i kreiraju pozicije subjekta. Filozofija vaspitanja i obrazovanja i iz nje (pro)izvedeni vaspitni postupci zavisili su, i još uvek zavise, od poimanja deteta i detinjstva. Detinjstvo je, kako objašnjava Filip Arijes, tvorevina, društvena kategorija novije istorije, koja se uvek nanovo generiše iz socijalnog i kulturnog sklopa kroz proces društvenog i kulturnog razvoja (Arijes, 1989). Pristup proučavanju slike o detetu, pa

¹¹ E-mail: lidija.miskeljin@f.bg.ac.rs

samim tim i detinjstvu, ukazuje na način na koji se u jednom društvu tretira dete/detinjstvo, sagledavan kao skup društvenih odnosa o kojima se pregovara i u okviru kojega se konstruišu, pa čak i konstituišu, prve godine ljudskog života. S druge strane, praksa vaspitanja i obrazovanja se u značajnoj meri oblikuje predstavama koje odrasli imaju o detetu i ranom detinjstvu kao „referentne tačke za opisivanje, objašnjavanje, kontrolu i oblikovanje života dece“ (Woodhead, 2009: 54). Načini razmišljanja o detetu, uverenja, težnje i očekivanja odraslih, bilo da je reč o roditeljima, praktičarima, teoretičarima ili kreatorima politike, stapaju se sa institucionalizovanim praksama (dečji vrtići) i utiču na način na koji će deca učestvovati u oblikovanju sopstvenog detinjstva i prakse vaspitanja i obrazovanja (James & Prout, 1997).

Imajući u vidu da slika u “ogledalu” nije samo puki odraz, već uključuje i refleksiju i ličnu konstrukciju, opredelili smo se da kroz metaforu ogledala u kojima se reflektuju slike o detetu razmatramo sledeće pitanje: u kakvo vaspitanje verujemo. Ogledala ima puno, kao i slika koje ona reflektuju, ali u ovom radu smo se opredelili da razmatramo dve koje su najprisutnije i aktuelne u predškolskom vaspitanju i obrazovanju – dete kao biće u nastajanju i dete kao biće koje jeste i koje biva.

Susret sa Drugim u ogledalu „Ne – odrasli“

Dete se dovodi u vezu sa vrednostima koje izgledaju suprotne onima koje se pripisuju odraslima, to jest dete predstavlja skup onih vrednosti koje im pripisuje svet odraslih: „prirodno“, „nevino“, „mali divljak“ i slično (Dahlberg et al., 2007; James & Prout, 1997; Jenks, 2005). Biti dete znači „ne biti odrastao“, ali otvoren za brojne mogućnosti razvoja. Dete koje se razvija u odraslog čoveka predstavlja napredovanje od jednostavnosti ka kompleksnosti mišljenja, od nerazumnog do razumnog ponašanja. Tako je racionalnost obeležje odraslog doba, a detinjstvo period obučavanja za njegovo razvijanje. Objašnjenja koje ove teorije nude utemeljene su u razvojnoj paradigmi (Vudhed, 2012) iz koje se izvodi teza o zavisnosti ljudskih bića u ranom detinjstvu od sigurnih i responsivnih odnosa sa odraslima, zarad obezbeđivanja opstanka, veće emocionalne sigurnosti, socijalne integracije, ali i razvoja kognitivnih i društvenih kompetencija. Razvojne teorije i teorije socijalizacije se nadovezuju na ovaj pristup i nude objašnjenje mehanizama preko kojih dete usvaja norme društva i postepeno se socijalizuje. Dete nije priznato kao punopravni član društva (Tomanović, 2004), te je samim tim nezrelo, nerazumno, nesposobno, tako da je dejstvo vaspitne sredine i okolnosti nužno da bi se izgradio karakter, koji nastaje u procesu vaspitanja i obrazovanja (Miškeljin, 2014). Okosnicu vaspitanja predstavlja „uvježbavanje djeteta za nekritičko prihvatanje neprikosnovenih istina i udovoljavanje očekivanjima drugih“ (Slunjski, 2012:366). Slika mladog ljudskog bića kome je potrebno vaspitanje da bi postalo čovek jeste samo predstava odraslih, jedan nagoveštaj ili hipoteza. Osećanje odgovornosti odraslih za dete proizilazi iz stava o detetu kao homo educandus-u, biću kome je vaspitanje potreba. Dete je predmet vaspitnih nastojanja odraslog, kako bi se različitim

postupcima razvijali poželjni modeli ponašanja. Strategije koje vaspitači koriste u vaspitanju i obrazovanju dece ranog uzrasta pozicioniraju dete u odnosu na odraslog, ukazujući pri tome da je praksa nešto što su drugi smislili i osmislili za njega i ono u nju ulazi (Pavlović Breneselović, 2010: 253). Neupitana nadmoć, *moć nad* ali i odgovornost odraslih za razvoj novodolazeće generacije je odnos koji se uspostavlja i kroz koji dete doživljava svet i razvija se. Dominantan vaspitano-obrazovni pristup koji ima težište na nadzoru odnosno preteranoj kontroli, vaspitava poslušnost i prilagodljivost (Desforges, 2001, Malaguzzi, 1998, prema: Slunjski, 2012). Organizacija vaspitno-obrazovnog procesa zasnovana na uvažavanju i kvalitetnim odnosima s decom, vodi razvoju njihove autonomije i emancipacije (Pavlović Breneselović, 2012) kao ključnog uporišta savremenog vaspitanja i obrazovanja. Krajnji cilj savremenog vaspitanja i obrazovanja nije formiranje poslušnika bez vlastitog mišljenja, stava i samopouzdanja, već „razvoj aktivnih, odgovornih i inicijativnih osoba koje se u složenom svijetu u kojem žive mogu snaći i koji ga mogu činiti boljim“ (Slunjski, 2012: 363).

Dominantan diskurs u ovoj paradigmi je diskurs deficita (Chilton & Schäffner, 1997; Fairclough, 1992), koji vodi do ustoličenja i razvoja političko ekonomske paradigme čija osnovna teza leži u kompenzatornoj funkciji predškolskog vaspitanja i koje se onda doživljava kao moćno sredstvo u prevazilaženju nedostataka. Na nivou politika predškolskog vaspitanja ova teza se dalje razvijala kroz prepoznavanje i uvažavanje značaja ranog vaspitanja i obrazovanja, ali sa sve dominantnijim jezikom ekonomije – „ljudski kapital i ostvarena dobit od investicija“ (Vanderbroeck, 2007; Vudhed, 2012). Iza ovog dominantnog jezika ekonomije stoji slika o detetu kao značajnom „faktoru snabdevanja tržišta rada i kojima se mora osigurati adekvatna ponuda i efikasno korišćenje ljudskih resursa“ (Dahlberg et al., 2007: 47).

Susret sa Drugim u ogledalu „Ja sam ja“

Nakon otkrivanja ideje i davanja značenja detetu/detinjstvu o njemu se više ne razmišlja kao o prirodnoj činjenici, odnosno iz pozicije nezrelosti i zavisnosti. Sociologija detinjstva se suprotstavlja logici odrasle osobe koja dete doživljava pre svega kao „mladog“ čoveka koje je različito, to jest kao nezrelo, nesavršeno, bespomoćno, ranjivo i zavisno biće. Ta nastupajuća sociokulturna paradigma dete/detinjstvo posmatra kao društveni konstrukt (James & Prout, 1997), tvorevinu određenog društveno-kulturnog i istorijskog konteksta i određenog teorijskog gledišta (Tomanović, 2004). Diskurs o detetu, kao društvenom i kulturnom konstrukt, predstavlja pomak sa funkcije ka značenju, naglašavajući pomeranje fokusa u građenju konstrukta dete od spoljašnjih faktora na aktera delanja i vlastiti doživljaj (James & Prout, 1997). Svi koji danas proučavaju svet deteta shvataju činjenicu da se ne radi prosto o objektu vaspitanja, socijalizacije i drugih spoljašnjih uticaja, već o samosvesnom aktivnom subjektu životne aktivnosti, kao „ko-konstruktoru znanja, identiteta i kulture“ (Dahlberg et al., 2007: 49).

Osnovne teze na kojima počiva ova nova paradigma shvataju dete/detinjstvo kao društvenu konstrukciju, kao aktivne učesnike u konstruisanju i određivanju svog vlastitog društvenog života, života ljudi oko njih i društva u kome žive, neodvojivo od klase, roda, etniciteta, i koje treba proučavati „po njihovom vlastitom pravu“, nezavisno od perspektive i interesovanja odraslih (Prout & James, 2005).

Izneto razumevanje deteta i detinjstva nalazi se i u danas veoma prisutnoj paradigmi ljudskih prava, kojom se teži da se zastupanje dece zasniva na priznavanju univerzalnih prava deteta. Od pukog objekta kojem su potrebna zaštita i nega, decu i mlade ljude sada treba posmatrati kao nosioce prava, kompetentne tumače značenja, individualne članove društva i važnu društvenu kategoriju. Konvencija o pravima deteta svojom sveobuhvatnošću, odnosno uključivanjem osnovnih ekonomskih, socijalnih, kulturnih, političkih i građanskih prava u korpus prava koja se garantuju deci, predstavlja pokušaj da se promoviše nova slika o detetu koje je i ranjivo i kome treba posebna zaštita i briga i u isto vreme i aktivno i u stanju da učestvuje u poboljšanju svog položaja. U osnovi Konvencije nalazi se ideja o detetu kao subjektu, aktivnom učesniku u procesu sopstvenog razvoja i pomeranje fokusa sa pripreme za život na život koji dete vodi sada i ovde (Pavlović Breneselović, 2010).

Na tim osnovama, razvija se pristup vaspitanja koji odražava shvatanje deteta kao jedinstvenog, autonomnog subjekta, sposobnog da kroz obrazovanje ostvari svoje potencijale i donosi vlastite odluke kao odgovoran građanin zajednice (Lenz Taguchi, 2010). Shodno tome, vaspitanje nije poziv na intersubjektivnost, kao na aktivnost u kojoj će subjekti moći tek da učestvuju, već je svakodnevni poziv na susret subjektivnosti, forum svakodnevnih susreta subjektivnosti. U praksi vaspitanja koja je zasnovana na odnosima ističe se kolaboracija „u razvijanju zajednice prakse dece i odraslih u kojoj se kroz interakcije uzajamno transformišemo“ (Pavlović Breneselović, 2015: 13). Učestvujući u interakcijama sa okolinom, odraslima, decom, ali materijalnim i nematerijalnim artefaktima transformišu se sam odnos i učesnici odnosa. U takvom pristupu dolazi i do repozicioniranja autoriteta odraslog i načina distribucije moći, sa *moći nad* u *moć sa* detetom (Pavlović Breneselović, 2012). Tako vaspitanje postaje prostor moguće razmene značenja socijalnih subjekata, osnove postizanja obostranog i zajedničkog razumevanja. U toj razmeni „obe strane“ (vaspitač i deca), smatraju se ekspertima učenja, a razumevanja i tumačenja deteta se smatraju jednako vrednim kao i razumevanja vaspitača, dok se kroz međusobno slušanje nastoji razviti jedinstveno, zajedničko razumevanje problema kojima se bave.

U istraživanjima koja se bave decom, ali i u obrazovnoj politici, preovlađuju diskursi bliski konceptu „kompetentnog deteta“ (Kjørholt, 2001, Mortier 2002, prema: Kjørholt, 2004), o detetu kao građaninu, koji vide dete kao učesnika u konstruisanju kulture i nekog ko značajno doprinosi društvenim resursima, a ne kao trošak (Dahlberg et al., 1999, prema: Mac Naughton, 2003).

Biti zajedno nije dovoljno – gledati u ogledalo, ili ne!?!

Ljudi u ogledalu obično vide ono što su navikli ili ono što očekuju da vide, ali nekada nam nešto privuče pažnju da sliku u ogledalu sagledamo i drugačije i o njoj promislimo. Shvatanje deteta i detinjstva, iznetih u „ogledalima“, moguće je sažeti u nekoliko osnovnih ideja. Detinjstvo se shvata kao važno razdoblje celokupnog životnog veka čoveka, koje i predstavlja vrednost samo po sebi, a ne tek „prelaz ka odraslosti“. Dete je ličnost sa svojim jedinstvenim mogućnostima i jednakim pravima da se njegova jedinstvenost prepozna i uvaži, a ne „nedovršeni“ ili „nekompletni“ odrasli. Ono je i agens, bogato potencijalima, kompetentni učesnik u sopstvenom učenju i življenju i procesu vlastitog vaspitanja, koji ima pravo na mišljenje i pravo na učešće u donošenju odluka koje se tiču njegovog života, prava zajamčena Konvencijom o pravima deteta.

Iz tog proizlazi da u organizaciji vaspitno-obrazovnog procesa posebnu pažnju treba posvetiti redistribuciji moći u odnosima odraslih i dece, a što može predstavljati problem. Naime, u našoj je kulturi uvreženo mišljenje da moć uglavnom pripada odraslim osobama, dok je deca imaju samo onoliko koliko su odrasli spremni da im je „ustupe“. Da bi se nadvladao ovaj problem, kako ističe Nenadić: „potrebno je izučiti svet detinjstva ne samo kao produkt socijalizacije i učenja od strane odraslih već i kao autonomnu sociokulturnu realnost, svojevrsnu subkulturu koja ima svoj vlastiti jezik, strukturu, funkcije, pa i tradicije“ (Nenadić, 2011: 22-23). Iz tog proizlazi da bi u procesu vaspitanja odrasli (vaspitač, roditelj...) svoj pedagoški autoritet trebalo da preusmeri sa onoga što bi on od deteta u procesu vaspitanja trebalo „da napravi“, na otkrivanje, razumevanje i podržavanje onoga što dete u svojoj biti jeste, uz „svijest o tome da kvaliteta te podrške više ovisi o tome koliko on razumije dijete, nego dijete njega“ (Slunjski, 2012: 364).

Literatura

Arijes, F. (1989). *Vekovi detinjstva*. Beograd: ZUNS.

Chilton, P. & Schäffner, C. (1997). Discourse and politics. In van Dijk Teun A. (Ed.) *Discourse as social interaction* (pp. 206-230). London: SAGE Publications.

Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2007). *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Languages of Evaluation*. London and New York: Routledge.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

James, A. & Prout, A. (1997). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. New York: Routledge.

Jenks, Ch. (ed.) (2005). *Childhood – Critical Concept in Sociology*. New York: Taylor and Francis.

Kjørholt, A. T. (2004). *Childhood as a Social and Symbolic Space: Discourses on Children as Social Participants in Society* (PhD thesis). Trondheim: Department of Education /Norwegian Centre for Child Research, Faculty of Social Sciences and Technology Management, Norwegian University of Science and Technology, NTNU.

- Lenz Taguchi, H. (2010). Rethinking Pedagogical Practices in Early Childhood Education: A Multidimensional Approach to Learning and Inclusion. In: Nicola Yelland (ed.), *Contemporary Perspectives on Early Childhood Education* (pp. 14-32). Berkshire: Open University Press.
- Mac Naughton, G. (2003). *Shaping early childhood*. Maidenhead GB: Open University Press.
- Marjanović, A. (1987). Odabrani radovi. *Predškolsko dete*, 1-4.
- Miškeljin, L. (2014). Diversifikacija – značenja i politike u praksi predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, u: D. Pavlović Breneselović, Ž. Krnjaja i L. Radulović (ur.) *Pedagoški modeli evaluacije i strategije unapređenja kvaliteta obrazovanja* (str. 35-50), Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Nenadić M. (2011). Pojmovne i istorijske dimenzije detinjstva. U: M. Nenadić (ur.), *Sociologija detinjstva – hrestomatija* (str. 16-32). Sombor: Pedagoški fakultet u Somboru.
- Pavlović Breneselović, D. (2010). Dobrobit deteta u programu naspram programa za dobrobit. *Nastava i vaspitanje*, 59(2), 251-264.
- Pavlović Breneselović, D. (2012). Odnosi na ranim uzrastima. U: A. Baucal (ur.). *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (str. 133-150). Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i UNICEF.
- Pavlović Breneselović, D. (2015). *Gde stanuje kvalitet – Istraživanje sa decom prakse dečjeg vrtića* (Knjiga 2). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Prout, A. & James, A. (2005). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems, In Ch. Jenks (ed.) *Childhood – Critical Concept in Sociology*, New York: Taylor and Francis.
- Slunjski, E. (2012). Kultura mišljenja i pozicioniranje autoriteta u ranom odgoju i obrazovanju. U: N. Hrvatić & A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura* (str. 362-369). Zagreb: Hrvatsko pedagojsko društvo.
- Tomanović, S. (ur.) (2004). *Sociologija detinjstva – sociološka hrestomatija*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Vandenbroeck, M. (2007). Beyond anti-bias education: Changing conceptions of diversity and equity in European early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(1), 21-35.
- Vudhed, M. (2012). *Različite perspektive o ranom detinjstvu – teorija, istraživanja, politika*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i Centar za interaktivnu pedagogiju.
- Woodhead, M. (2009). Child Development and the Development of Childhood. In J. Qvortrup et al. (Eds.), *The Palgrave Handbook of Childhood Studies* (pp. 46-61). New York: Palgrave Macmillan.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.018.1/2(082)(0.034.2)

371(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2017 ; Београд)

VasPITANJE danas [Електронски извор] : зборник радова / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu 29. i 30. septembar 2017. ; [urednici Milan Stančić, Aleksandar Tadić, Tamara Nikolić Maksić]. - Beograd : Filozofski fakultet Univerziteta, Institut za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2017 (Beograd : Pedagoško društvo Srbije). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) : tekst ; 12 cm

Sistemska zahteva: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-09-3 (IZPIA)

a) Васпитање - Зборници b) Образовање - Зборници

COBISS.SR-ID 246136332